

גבולות היחידה: שמות פרק י"ג, פסוקים י"ז-כ"ב

נושא היחידה: המסע מסוכות לכיוון ים סוף

כתבה: יעל דאר

מספר שיעורים לפי המתווה: 1

הסבר כללי:

ביחידה זו נלמד על הדרך מסוכות אל ים סוף. ניזכר בסיסמת הגאולה, ונתחיל לראות את הנהגת ה' במדבר. ביחידה קצרה זו מובלעים מסרים רבים, שניתן להזכיר את חלקם במשפט, ואת חלקם לפתח יותר. כולם קיימים ביחידה זו.

פתיחה:

אנו מתחילים ללמוד פרשה חדשה. בני ישראל כבר יצאו ממצרים, והם בדרך לארץ ישראל. נחלק לילדים [מפה אילמת](#)¹. נבקש מהם לסמן את המקומות הבאים: מדבר סיני / ארץ כנען / מצרים / ים סוף / ארץ פלישתים. לאחר שהם יעבדו לבד במשך 1-2 דקות, נבדוק על הלוח בשקף המצורף. כדאי להקרין אותו על לוח (ולא על מסך), כדי שניתן יהיה לצייר ולכתוב על המפה.

נשאל: איך הכי הגיוני ללכת לארץ כנען? (ישירות, ב'דרך ארץ פלשתים' המובילה בקיצור לארץ כנען.)

עיון בפסוקים:

לפני שנקרא את הפסוקים, נסביר כי 'דרך ארץ פלישתים' אינה עוברת בארץ פלישתים, אלא מובילה אליה. כיוצא בזה: 'דרך המדבר' – הדרך המובילה אל המדבר. וכך גם רחוב יפו בירושלים – הדרך לעיר יפו, ורחוב ירושלים ביפו – הדרך המובילה לירושלים.

¹ המפה מצורפת בסוף מהלך ההוראה, וכן בשקף במצגת.

נוכל להראות את הדרכים במפה.

נקרא את פסוקים י"ז-י"ח: מה קורה כאן? **נסביר** את פירוש המילים: נחם (לשון הנחיה. הנחה אותם), ינחם (לשון ניחום, חרטה). **נשאל:** מה ההיגיון בהובלת העם בדרך המנוגדת להיגיון שלנו? ("פן ינחם העם בראותם מלחמה ושובו מצרימה"). **נדייק מלשון הפסוקים:** אם ילכו בדרך הקצרה, המהירה – 'פן ינחם העם בראותם מלחמה ושובו מצרימה' – דרך ארץ פלישתים מובילה לארץ פלישתים, ועלולה לפרוץ מלחמה. לעומת זאת, דרך המדבר עוברת באזורים לא מיושבים, והסיכוי למלחמה בדרך זו קלוש.

נמשיך לקרוא את פסוק י"ט. נשאל: מה לקחו איתם בני ישראל ממצרים? מדוע?

נסביר: בני ישראל לקחו איתם את עצמות יוסף, משום שיוסף השביע אותם שיעשו כך בצאתם ממצרים. יוסף לא רצה להיקבר בארץ זרה. הוא שאף לחזור לארץ אבותיו - לארץ הקדושה שה' הבטיח לנו.

נשאל: מתי יוסף השביע את בני ישראל? אם לא יזכרו, **נעיין** שוב בסוף פרשת ויחי, בראשית נ', פסוק כ"ה: **"וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהֶעֱלֶתֶם אֶת-עַצְמֹתַי מִצֵּה"**.

עם ישראל מקיים את השבועה שנשבע ליוסף. חשוב להרחיב מעט על החשיבות של קיום שבועה (ועל האיסור להישבע לשקר או לשווא).

נשאל: מה הנוסח המדויק של שבועת יוסף? **נדרוש דיוק מהפסוק שלנו:** **"הַשְּׁבַע הַשְּׁבִיעַ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהֶעֱלִיתֶם אֶת-עַצְמֹתַי מִצֵּה אֶתְכֶם"**. נראה שאלה הן אותן המילים בדיוק (המודגשות).

נשאל: מתי נצטרך להעלות את עצמות יוסף? כשה' יפקוד את בני ישראל. המילה 'פקד' חוזרת כאן ובבראשית פעמיים.

נשאל: מה המשמעות של מילים אלה? מי זוכר מתי עוד היכן שמענו אותן? נפנה את הילדים לעיון בפרק ג', פס' ט"ז-י"ח. הפסוקים שם עוסקים בשליחות הכפולה של משה. בשליחותו לזקני ישראל, הוא מצטווה לומר כך: **"ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אֱלֹהֵי אֲבֹרְהֶם יִצְחָק וַיֵּעָקֵב לֵאמֹר פֶּקֶד פְּקֹדְתִי אֶתְכֶם וְאֶת-הָעֲשׂוּי לְכֶם בְּמִצְרַיִם. יִז וְאָמַר אֶעֱלֶה אֶתְכֶם מִצְרַיִם אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהָאֲמֹרִי וְהַפְּרָזִי וְהַחַוִּי וְהַיְבוּסִי אֶל-אֶרֶץ זִבְת חֶלֶב וְדָבֶשׁ. יִח וְשָׁמְעוּ לְקֹלְךָ..."**

נשאל: מדוע שומעים הזקנים בקולו של משה? מה הם שמעו כאן, שגרם להם לשמוע בקולו? (הרי ראינו בהמשך, שבנ"י לא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה). התשובה היא: המילים 'פקוד יפקוד', 'פקוד פקדתי'. צמד המילים האלה הן מין 'סיסמת גאולה'. כשבני ישראל

שומעים זאת, הם מבינים שהגאולה בדרך. יוסף אמר כן לבני ישראל, משה אמר כך לזקני ישראל – וגם עכשיו אנו פוגשים את צמד המילים האלה.

נשאל: מה עוד לקחו איתם בני ישראל, פרט לעצמות יוסף? (בפסוק הקודם: 'וחמושים' – לקחו כלי נשק.) למה לקחו כלי נשק? בשביל מה היו צריכים?² רשב"ם אומר: 'שהיו הולכים לירש את ארץ כנען, כמו שכתוב למעלה: 'אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני וגו' (לעיל ג', ז').

נמשיך לקרוא **בפסוק כ'**: בני ישראל נוסעים מסוכות לאיתם. נסמן את הדרך במפות. התלמידים **יסמנו** במפה האילמת שלהם, והמורה **תראה** בשקף המוקרן (בשקף מס' 2 מסומנים המקומות. יש לסמן את המסלול).

נשאל: כיצד יודעים בני ישראל לאן ללכת? מי מוביל אותם? **נשמע** את תשובות הילדים. די ברור הוא שהם יודעים על עמוד האש ועמוד הענן. כעת נקרא את **פסוקים כ"א-כ"ב**: אנחנו **נדייק מהפסוק**: **כא "וה' הלך לפניכם יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם ולילה. כב לא-ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לפני העם".** ה' הוציא את בני ישראל ממצרים, ואינו עוזב אותם. הוא זה שמוביל אותם. מאילו מילים אנחנו לומדים שה' לא עוזב? ("לא ימיש")

הצעות להמחשה:

מומלץ להכין מפה גדולה, בגודל בריסטול³, ולסמן עליה את המקומות הבאים: רעמסס, סוכות, איתם, פי החירות, ים סוף, מרה, אילים, מדבר סין, רפידים. ביחידה שלנו נראה רק שלושה מהמקומות, אולם בהמשך פרשת בשלח ניפגש גם עם שאר המקומות. לכל מקום יש להכין כרטיס שכתובים בו שם המקום ומה שקרה בו⁴. ראוי לצטט פסוק מתאים. כדאי להכין את כל הכרטיסים מראש. בכל פעם שלומדים על אחד המקומות, מותחים חוט מהנקודה שלו במפה אל הכרטיס שייתלה מחוץ למפה (שיקולי מקום). במהלך לימוד הפרשה, נוכל לגבש את מסלול הליכתם של בני ישראל, וניתן יהיה להמשיך עד הגיעם למדבר בסיני (פרק י"ט). המפה תשמש כקישוט בתקופת הלימוד של פרשת בשלח.

² ניתן להוסיף על השאלה: אם לקחו כלי נשק, סימן שהתכוננו למלחמה. ומדוע לא יעלו לארץ כנען בדרך ארץ פלישתים? הרי הם לקחו כלי נשק, והם אינם מפחדים ממלחמה. על זה ניתן לענות בדברי הרב יואל בן נון, להלן בהרחבות. הרשב"ם נותן תשובה פשוטה, כאן, במהלך ההוראה.

³ ניתן להעתיק את המפה המצורפת בשקף השלישי, ולסמן בה רק את המקומות המופיעים בפרשת בשלח.

⁴ הכרטיסים מצורפים **בקישור**.

מסרים והפנמה:

- על חשיבות קדושת ארץ ישראל לומדים מיוסף, שלא רצה להיקבר במצרים.
- החשיבות של קיום הבטחות: בני ישראל מקיימים את שבועתם ליוסף. ה' הבטיח 'פקוד יפקוד', והוא מקיים.
- סיסמת הגאולה: "פקוד יפקוד"⁵.
- מטרת יציאת מצרים – ירושת ארץ כנען.
- ה' אינו עוזב את בני ישראל. הוא הולך איתם, ושליחיו הם עמוד האש ועמוד הענן.

סיכום:

למדנו על תחילת הליכתם של בני ישראל במדבר: מסוכות – לאיתם (ההליכה מרעמסס לסוכות התרחשה באחת היחידות הקודמות). למדנו שיש דרך קצרה, ויש דרך ארוכה, וראינו שההיגיון שלנו (ללכת בדרך הקצרה) לא תמיד נכון. לה' יש תכנית משלו עם שיקולים אחרים, שכאן, התורה מספרת לנו עליהם. לרוב, איננו מבינים את השיקולים של ה'. ראינו שבני ישראל לוקחים איתם את עצמות יוסף. כפי שהם מקיימים את הבטחתם, כך הם בטוחים בכך שה' יקיים את הבטחתו. למדנו על סיסמת הגאולה: 'פקוד יפקוד' ועל עמוד האש ועמוד הענן. ביחידה הבאה, נראה מה היה תפקידם של עמוד האש והענן בשעת נס קריעת הים.

נוכל לשאול את הילדים מה מעשיה של כל אחת מה'דמויות' הבאות בפרק:

הדמות	מה עשתה בפרק שלנו?
פרעה	שילח את בני ישראל
ה'	הנחה את העם דרך המדבר
משה	העלה את עצמות יוסף
בני ישראל	נסעו מסוכות וחנו באיתם
עמוד הענן	הנחה ביום

⁵ אולי יהיו תלמידים שייזכרו בכך שה' 'פקד' את שרה. זו אותה המשמעות: ה' זוכר, ומביא ישועה. זו המשמעות של 'פקד'. (וכן במגילת רות, ועוד הרבה).

האיר בלילה	עמוד האש

הרחבה והפניות למקורות נוספים:

הרב יואל בן נון על מסלול הליכת בני ישראל:

עם ישראל, אם ילך בדרך פלישתים, ייתקל במצודות הצבא המצרי החולשות על הדרך הזאת. מצרים שלטה גם בסביבה (בארץ כנען), ומצודות שלה היו פרושות לאורך הדרך המובילה לארץ כנען, היא 'דרך ארץ פלישתים'. אם בני ישראל יעברו בדרך זו, וייתקלו במלחמה – הם עלולים לרצות לחזור למצרים, כדי לבקש חסות, וכך הם היו נשארים עבדים. אבל ה' רצה להוציאם מבית עבדים, ולכן הסב אותם לדרך המדבר, שהיא דרך מעקף. גם בדרך זו נתקלו במלחמה! כבר בפרשה שלנו – מלחמת עמלק. אבל הם היו רחוקים ממצרים וממצודותיה, ולא חזרו לבקש חסות מהם.

